

ΒΗΜΑgazzino

ΧΑΝΚΣ,
ΓΑΛΙΦΙΑΝΑΚΗΣ,
ΑΝΙΣΤΟΝ, ΖΕΪΝ,
ΚΑΣΣΙΑΝΙΔΗΣ,
ΜΕΝΟΥΝΟΣ,
ΒΑΡΝΤΑΛΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ
ΣΕ ΜΙΑ...
ΧΟΛΙΓΟΥΝΤΙΑΝΗ
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ
ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ

1821

**ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΝΕΡΟ, ΤΟ ΠΟΛΥΤΙΜΟΤΕΡΟ ΑΓΑΘΟ ΣΤΟΝ ΠΛΑΝΗΤΗ
ΝΑΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝΑΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
FOODIE ΤΡΟΦΕΣ ΠΟΥ «ΘΩΡΑΚΙΖΟΥΝ» ΤΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΜΑΣ**

1821

ΤΟ ΕΥΠΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

LEEIMAGE/AFP/VISUALHELLAS

Σε μερικές ημέρες συμπληρώνονται 199 έτη από την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης, δίνοντας σε όλους μια ευκαιρία για εσωτερική ανασύνταξη και επαναγνωριμία με τον συλλογικό μας εαυτό.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΑ ΒΙΔΙΟ

Καθιερωμένη από το νεοσύστατο ελληνικό κράτος ως ημερομηνία εορτασμού του αγώνα για την απελευθέρωση, η 25η Μαρτίου εφέτος αποκτά μια νέα, απρόσμενη βαρύτητα, καθώς η Ελλάδα, όπως και ο υπόλοιπος κόσμος, αγωνίζεται για να ξεπεράσει μια από τις μεγαλύτερες απειλές των τελευταίων δεκαετιών, τον κορωνοϊό. Γιατί, αν την κοιτάξουμε πέρα και έξω από τα σύνορα που περικλείουν μια εθνική επέτειο, στην οικουμενική σημασία της μιλάει για τη συστράτευση όλων σε έναν κοινό, ιερό σκοπό: την προάσπιση της ελευθερίας μας, του δικαιώματός μας σε μια κοινωνία προοπτικής και ελπίδας. Η Εθνική Παλιγγενεσία που με την ιστορική σημασία της αναφέρεται στη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους μετά την Επανάσταση του 1821, μιλάει τώρα στις καρδιές μας και με τη συμβολική σημασία της, ως ανάσταση, αναγέννηση, αρχή μιας νέας ζωής.

Χωρίς εκδηλώσεις θα τιμήσουμε εφέτος την εθνική επέτειο. Ας ελπίσουμε πως ο εορτασμός που αναβάλλεται λόγω ανωτέρας βίας θα γίνει με τη λαμπρότητα και την ποιότητα που του αρμόζουν του χρόνου, οπότε έχουν προγραμματιστεί να εορτασθούν τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση. Και με την ψυχραιμία

που του αρμόζει, γιατί παραμένουμε λαός θερμόαιμος που δύσκολα συναντιέται ακόμα και στα εθνικά σταυροδρόμια. Βεβαίως, «μπορεί να έχουμε μνήμες χωριστές, ζωές διαφορετικές και όνειρα αλλιώτικα, όμως εμείς όλοι είμαστε η Ελλάδα», όπως τόνισε η πρόεδρος της Επιτροπής «Ελλάδα 2021» Γιάννα Αγγελοπούλου με αφορμή την παρουσίαση του (πολυσυζητημένου) σήματος της Επιτροπής, τη γαλανόλευκη κορδέλα που σχηματίζει τον αριθμό 21. Ετσι, χωρίς να έχουμε την ανάγκη παρελάσεων και σχολικών σκετς για να θυμηθούμε, επιστρέφουμε για λίγο στον εξαθλιωμένο εκείνο τόπο που πριν από 200 χρόνια ξεκίνησε τον αγώνα για να συγκροτηθεί ως χώρα. Για να πραγματοποιήσουμε μια μικρή ιστορική βόλτα, χρήσιμη για κάθε σύγχρονο Έλληνα (όχι απαραίτητως εκ καταγωγής, αλλά κυρίως λόγω αγωγής) που θέλει να γνωρίσει, έστω να αρχίσει να ανιχνεύει τον εαυτό του, ξεκινώντας από τις ρίζες του, από τις ρίζες του έθνους.

Το βλέμμα του περιηγητή

«Οι ταξιδιώτες που αρκούνται να διατρέχουν μόνο την πολιτισμένη Ευρώπη είναι πολύ ευτυχείς» γράφει ο Σατωβριάνδος στο «Οδοιπορικό του 1806» (εκδόσεις Μεταίχμιο) και εξηγεί: «Δεν πηγαίνουν σε χώρες διάσημες άλλοτε, όπου η καρδιά μαραίνεται σε κάθε βήμα, όπου τα ζωντανά ερείπια αποσπούν κάθε στιγμή την προσοχή

● «Scène des massacres de Scio»: Η σφαγή χιλιάδων Ελλήνων της Χίου από τον οθωμανικό στρατό το 1822 ενέπνευσε τον γάλλο ζωγράφο Ευγένιο Ντελακρουά, ο οποίος, δύο χρόνια μετά, φιλοτέχνησε έναν από τους πιο διάσημους πίνακές του.

●
«Έλληνας πολεμιστής», έργο του
βαυαρού ζωγράφου Καρλ Χαγκ,
ο οποίος είχε επισκεφθεί την
Ελλάδα και είχε ζωγραφίσει τα
τοπία και τους κατοίκους της.

ΟΙ ΟΜΟΡΦΟΤΕΡΟΙ ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Από τις ΗΠΑ ως την Ισλανδία και από τη Ζάμπια ως τη Βενεζουέλα, τα ομορφότερα φυσικά σκηνικά του πλανήτη υποκλίνονται στο μεγαλείο του υδάτινου στοιχείου.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΒΙΔΕΟ

*«...τίποτα δεν είναι τόσο φευγαλέο
τίποτα που να τραγουδάει
σαν ένας καταρράκτης».
Πάμπλο Νερούδα*

Στο φιλμ νουάρ «Niagara» (1953) η κάμερα του Χένρι Χάθαγουεϊ είναι εμφανώς ερωτευμένη με δύο πράγματα: με τη θανατηφόρα, σέξι παρουσία της Ρόουζ Λούις, την οποία ερμηνεύει η Μέριλιν Μονρόε, και με τη θανατηφόρα, άγρια ομορφιά των καταρρακτών του Νιαγάρα όπου έχουν πραγματοποιηθεί τα γυρίσματα. Η μοιραία γυναίκα

και το νερό που πέφτει με δύναμη από ψηλά σαρώνοντας τα πάντα στο πέρασμά του ταυτίζονται, συμβολίζοντας την καταστροφική δύναμη των ανθρώπινων παθών. Στο ίδιο σκηνικό, στον Νιαγάρα, αρκετά χρόνια μετά, ο Κρίστοφερ Ριβ επιβεβαιώνει πως ως Σούπερμαν (στο «Superman II» του 1980) είναι πράγματι ατρόμητος, καθώς δεν διστάζει να περάσει/πετάξει μέσα από τους καταρράκτες για να σώσει από βέβαιο θάνατο ένα παιδί που έχει γλιστρήσει και έχει βρεθεί στο κενό. Ο Ιντιάνα Τζόουνς ζει μία από τις πιο εντυπωσιακές περιπέτειές του στους Καταρρά-

κτες Ιγκουασού της Αργεντινής («Ο Ιντιάνα Τζόουνς και το βασίλειο του Κρυστάλλινου Κρανίου», 2008), ο Thorufoss αποτελεί μία από τις πολυφωτογραφημένες τουριστικές ατραξιόν την Ισλανδία, αφότου χρησιμοποιήθηκε ως σκηνικό για ορισμένα πλάνα του «Game of Thrones», ενώ οι καταρράκτες Manawaioruna της Χαβάης (τους οποίους μπορείτε να δεις μόνο από ελικόπτερο, καθώς βρίσκονται σε ιδιωτική περιοχή) είναι περισσότερο γνωστοί ως Jurassic Falls από τότε που γυρίστηκαν εκεί σκηνές του «Jurassic Park» (1993). Αγαπάνε τους κα-

ταρράκτες ο κινηματογράφος και η τηλεόραση, και είναι εύκολο να καταλάβουμε το γιατί, από τη στιγμή που αποτελούν ένα από τα πιο εντυπωσιακά φυσικά φαινόμενα. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο οι μεγαλύτεροι καταρράκτες της Γης γίνονται πόλος έλξης για εκατομμύρια τουρίστες που συρρέουν κάθε χρόνο ακόμα και σε δυσπρόσιτες περιοχές για να απολαύσουν το θέαμα που προσφέρουν, για να θαυμάσουν την ανυπέρβλητη, άγρια ομορφιά τους, για να ακούσουν έστω για μία φορά στη ζωή τους «τη φωνή του κρυμμένου καταρράκτη» (Τ. Σ. Ελισιότ).

Ο καταρράκτης Gullfoss απέχει δύο ώρες οδικώς από το Ρέικιαβικ και αποτελείται στην πραγματικότητα από δύο συνεχόμενους καταρράκτες, που τα νερά τους πέφτουν από ύψος 32 μ. σε ένα φαράγγι μήκους 2,5 χλμ.

Ο εντυπωσιακός σε μέγεθος και σε ποσότητα νερού Gullfoss (Χρυσός Καταρράκτης) αποτελεί ένα από τα διασημότερα και πιο φωτογραφημένα φυσικά αξιοθέατα της Ισλανδίας, μιας χώρας τα υπέροχα τοπία της οποίας χρησιμοποιήθηκαν και ως ειδυλλιακό φόντο για την τηλεοπτική σειρά «Game of Thrones».

ΑΠΟ ΤΗ
ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΛΟΥ

Αρκεί να πει κανείς ότι το αποκαλούν και «λευκό χρυσό». Το νερό, ένα αδιαπραγμάτευτο δεδομένο της ζωής και της καθημερινότητάς μας, δεν είναι αυτονόητο αγαθό για όλους τους ανθρώπους, καθώς δεν διανέμεται ισομερώς απ' άκρη σε άκρη του πλανήτη. Οι αριθμοί είναι συντριπτικοί, καθώς σύμφωνα με την Αναφορά των Ηνωμένων Εθνών για τις παγκόσμιες εξελίξεις αναφορικά με το νερό (World Water Development Report) για το 2019, περίπου 2 δισ. άνθρωποι ζουν σε χώρες όπου το νερό δεν επαρκεί για όλους, ενώ γύρω στα 4 δισ. αντιμετωπίζουν σοβαρές ελλείψεις για τουλάχιστον έναν μήνα του χρόνου.

Είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται τις τελευταίες δεκαετίες, εξ ου και η Παγκόσμια Ημέρα για το Νερό (World Water Day) καθιερώθηκε ως η 22η Μαρτίου από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 1992 προκειμένου να δοθεί έμφαση στα προβλήματα αλλά και στις προσπάθειες που γίνονται για την εξεύρεση σχετικών λύσεων. Ο βασικός στόχος δεν είναι και τόσο μακροπρόθεσμος. Ως το 2030 όλοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε πόσιμο νερό, και υποτίθεται ότι θα έχουν. Μέχρι τότε βέβαια είναι αμφίβολο κατά πόσο θα μειωθούν οι ποσότητες νερού που καταναλώνονται στον γεωργικό τομέα και στην κτηνοτροφία προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες ενός ολοένα αυξανόμενου πληθυσμού, αν θα σταματήσουν να συρρικνώνονται οι μεγάλες λίμνες και τα δέλτα των ποταμών εξαιτίας της αποστράγγισης του νερού ή αν θα σταματήσουν να επηρεάζονται η διαθεσιμότητα και η ποιότητα των πηγών νερού εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής με τα συνοδευτικά ακραία καιρικά φαινόμενα. «Ο επόμενος πόλεμος δεν θα είναι για το πετρέλαιο αλλά για το νερό» κρούουν τον κώδωνα οι απανταχού περιβαλλοντολόγοι. Οι εικαστικοί, από την πλευρά τους, κάνουν ό,τι μπορούν για να αφυπνίσουν αλλά και να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση μας με τη φύση προτείνοντας νέους τρόπους συνύπαρξής μας με το περιβάλλον. Οσον αφορά το φλέγον θέμα του νερού, ο Ουλάι (Φρανκ Ούβε Λαϊζί-

πεν, 1943-2020), ο πάλαι ποτέ σύντροφος της Μαρίνα Αμπράμοβιτς, είχε δημιουργήσει το πρότζεκτ Earth Water Catalogue (2012), μια πλατφόρμα, αρχείο και βιβλιοθήκη στο πλαίσιο του οποίου συγκέντρωνε έργα καλλιτεχνών από όλον τον κόσμο τα οποία σχετίζονταν με τον «λευκό χρυσό». «Το νερό καλύπτει περίπου το 70% της επιφάνειας του πλανήτη και αποτελεί περίπου το 70% του ανθρώπινου σώματος. Παρ' όλα αυτά, μόνο το 1% του νερού στον πλανήτη είναι πόσιμο. Το νερό διαλύει αλλά δεν μπορεί να διαλυθεί. Έχει τη δυνατότητα να εξαγνίζει και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως καύσιμο. Το νερό είναι πολύ περισσότερο από τον χημικό του τύπο, H₂O» ανέλυε το σκεπτικό του.

Η αθωότητα είναι χαμένη για πάντα όσον αφορά τις επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον, αλλά δυσκολεύεται να το πιστέψεις, ιδίως όταν θαυμάζεις τα ειδυλλιακά τοπία του Κλοντ Μονέ με τις πανέμορφες λίμνες και την υπέροχη φύση, εικόνες μιας άλλης εποχής, που φαντάζουν και αυτές

Πηγή ζωής, ενέργειας και δημιουργίας, το νερό είχε πάντα πρωταγωνιστικό ρόλο και στην τέχνη.

●
«Το μεγάλο κύμα»
(1829-1833) του
Κατσουσάικα
Χοκουσάι, βασικού
εκπροσώπου της
σχολής του Ukiyo-e.
Κάτω: Το έργο
«Νυμφαίρας» του
Κλοντ Μονέ.

προνόμιο λίγων χωρών και ακόμη λιγότερων ανθρώπων. Ωστόσο, η απεικόνιση του νερού στις δύο διαστάσεις προκαλεί συνήθως την ίδια ηρεμία και τα γαλήνια συναισθήματα που νιώθει κανείς όταν έρχεται σε επαφή μαζί του. Ή το δέος, ακόμα και τον φόβο, όταν πρόκειται για την πιο εντυπωσιακή μορφή του, όταν πέφτει απότομα από μεγάλο ύψος ως καταρράκτης. Ή ενίοτε και τα δύο ταυτόχρονα.

Για παράδειγμα, πολλά χρόνια πριν, μεταξύ 1833 και 1834, ο ιάπωνας μετρ της σχολής του Ukiyo-e της περιόδου Εντο (1603-1868) Κατσουσάικα Χοκουσάι (1760-1849) είχε φιλοτεχνήσει οκτώ χαρακτηριστικά έργα με θέμα τους το νερό. Ο τίτλος της σειράς ήταν «Μια περιήγηση στους καταρράκτες της επαρχίας» (A tour of waterfalls in various provinces) και σε αυτήν κυριαρχούσε το μπλε της Πρωσίας, το οποίο ήταν ιδιαίτερα της μόδας εκείνη την εποχή. Ο Χοκουσάι το είχε χρησιμοποιήσει για να ζωγραφίσει τους καταρράκτες στο μεγαλύτερο νησί της Ιαπωνίας, Χονσού, ορισμένοι από τους οποίους (Κιριφουρί, Αμίντα) θεωρούνται από τους πιο όμορφους της χώρας. Στις συνθέσεις του ο Χοκουσάι τοποθετούσε σε απόλυτα κυριαρχική θέση τους καταρράκτες ενώ «εκμηδένιζε» επί της ουσίας τους ανθρώπους που βρίσκονταν κοντά τους. Ήταν ένας τρόπος για να τονίσει την ιερότητα του νερού, μια βαθιά του πεποίθηση που πήγαζε από τις ανιμιστικές του απόψεις, ότι δηλαδή ο φυσικός κόσμος έχει ψυχή, και εν προκειμένω παλλόμενη.

Αν ενστερνιζόταν αυτή την ιδέα ο Σκωτσέζος Πίτερ Ντόιγκ (1959-), τότε στο δικό του ζωγραφικό σύμπαν η ψυχή του νερού δεν θα ήταν επ' ουδενί σύμβολο αγνότητας. Ο ζωγράφος που συγκρίνεται με τον Πολ Γκογκέν, τον Πιέρ Μπονάρ και τον Ανρί Ματίς για τα τοπία του που παραπέμπουν – και συχνά είναι

● Ο πίνακας «Pelican (Stag)» του Σκωτσέζου Πίτερ Ντόιγκ.

ΝΑΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ - ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑ

Λαμπρά μαθήματα ιστορίας και αρχαιολογίας από την καρδιά της Πελοποννήσου, όπου άναψε η φλόγα της Επανάστασης.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΑ ΒΙΛΟ

«Το μονοπάτι ανάμεσα στους βράχους ήταν γεμάτο πεσμένες πέτρες, οι οποίες γλιστρούσαν, καθώς ήταν μουσκεμένες από την άφθονη πρωινή δροσιά. Η λόχη ήταν σχεδόν αδιαπέραστη και τα κλαδιά, που κρέμονταν από τα δέντρα, μου έσκιζαν το πρόσωπο. Για πρώτη φορά αναγκάστηκα να ξεπεζέψω και να κρατήσω το χαλινάρι του αλόγου». Με γλαφυρό τρόπο ο ελληνιστής αρχαιολόγος Γιόχαν Πάουλ Ερνστ Γκέρεβους περιγράφει στο «Ταξίδι στην Ελλάδα - Μία περιήγηση το 1837» (εκδ. Κλειδάριθμος) την κοπιαστική ανάβαση στα βουνά της Πελοποννήσου ως τη στιγμή που θα εμφανιζόταν μπροστά του «εκείνος ο ποθητός τόπος». Σήμερα για να φτάσεις στον Ναό του Επικούριου Απόλλωνα, γιατί αυτός είναι ο ποθητός τόπος που συγκλονισμένος αντίκρισε ο περιηγητής, δεν χρειάζεται βεβαίως να πεζοπορήσεις σε βουνά και λαγκάδια, και πάλι όμως ο

δρόμος είναι μακρύς και δύσκολος – ειδικά αν επισκεφθείς την περιοχή χειμώνα. Στη μέση του ποθενά, στα όρια της Αρκαδίας, της Τριφυλίας και της Μεσσηνίας, στη δυτική πλαγιά του Κωπιλίου όρους, βρίσκεται η περιοχή των Βασσών. Εκεί, σε ένα τοπίο γυμνό, γεμάτο βράχια, δεσπόζει ο ναός που θεωρείται ένα από τα επιβλητικότερα μνημεία της αρχαίας Ελλάδας. Εκεί περιηγούμαστε νοερά κι εμείς σήμερα για να μάθουμε περισσότερα την αρχαία αρκαδική πόλη Φιγαλεία και τις άλλες αρχαιότητες της περιοχής, καθώς και την Ανδρίτσαίνα, την κωμόπολη με την πλούσια ιστορία και τα ιδιαίτερα αξιοθέατα.

● **Λαβωμένος από τον χρόνο (και από ανθρώπους που δεν τον σεβάστηκαν), ο Ναός του Επικούριου Απόλλωνα εντυπωσιάζει ακόμη και «κρυμμένος» όπως είναι κάτω από το προστατευτικό στέγαστρο.**

Η Ανδρίτσαίνα και το '21

Η πέτρινη αρχόντισσα, όπως αποκαλούν την Ανδρίτσαίνα εξαιτίας των πετρόκτιστων κατοικιών της και των στρωμένων με πέτρα δρόμων της, είναι χτισμένη σε ύψος 705 μέτρων, σε μια πλαγιά του Λυκαίου όρους, και σε απόσταση 234 χιλιομέτρων από την Αθήνα, 80 χιλιομέτρων από την Τρίπολη και 67 χιλιομέτρων από τον Πύργο Ηλείας. Το ορεινό κεφαλοχώρι υπήρχε με τη σημερινή του ονομασία από το 900 μ.Χ. Στις αρχές του 14ου αιώνα οι κάτοικοί του επαναστάτησαν κατά των Φράγκων, ενώ τον 15ο αιώνα, οπότε για ένα διάστημα έζησε εκεί και ο Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων, γνώρισε μεγάλη πνευματική άνθηση. Η Ανδρίτσαίνα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην Επανάσταση του 1821, για να καταστραφεί από τους Τούρκους το 1826. Στη μορφή που είχε στις αρχές του 20ού αιώνα αποτυπώθηκε από τον φακό του σπουδαίου γαλλοελβετού φωτογράφου Φρεντερίκ Μπουασονά, στον οποίο οφείλουμε δεκάδες ιστορικές φωτογραφίες μιας Ελ-

Αρκετά είναι τα παλιά σπίτια, ανάμεσά τους και τα αρχοντικά, που έχουν σωθεί και αναπαλαιωθεί, με αποτέλεσμα η Ανδρίτσaina να διατηρεί σε μεγάλο βαθμό το παραδοσιακό της χρώμα.

Ιστορία

λάδας που χάθηκε. Σήμερα διαθέτει ένα σημαντικό Λαογραφικό Μουσείο, το οποίο ιδρύθηκε το 1981 από τον Εξωραϊστικό Σύλλογο Γυναικών Ανδρίτσαινας, στεγάζεται στο αρχοντικό του Γεωργίου Κανελλόπουλου (ένα πέτρινο κτίριο του 1847) και φιλοξενεί περί τα 4.000 εκθέματα από τη ζωή στην ευρύτερη περιοχή που καλύπτουν τη χρονική περίοδο 1832-1932. Στη συλλογή του περιλαμβάνονται επίσης ανδρικές και γυναικείες τοπικές ενδυμασίες, σπάνια έγγραφα, εικόνες της μεταβυζαντινής περιόδου και ιστορικές φωτογραφίες. Εξαιρετικά σημαντική είναι και η Νικολοπούλειος Δημόσια Ιστορική Βιβλιοθήκη Ανδρίτσαινας που ιδρύθηκε το 1838 και που η πλούσια συλλογή της περιλαμβάνει σπάνιες ιστορικές εκδόσεις. Έχει πληθωρική ιστορία η Ανδρίτσaina. Είναι όμως χτισμένη και σε ένα μέρος με ξεχωριστή φυσική ομορφιά και πολλά αξιοθέατα: Η βόλτα στις όχθες του Λούσιου ποταμού (όπου μπορείτε και να κάνετε καγιάκ), η πεζοπορία στο φαράγγι της Νέδας με τους εντυπωσιακούς καταρράκτες, μιας περιοχής σπάνιου φυσικού κάλλους, και οι επισκέψεις στα ερείπια της αρχαίας Φιγαλείας αλλά και στη Μονή Παναγίας Σεπετού του 12ου αιώνα μ.Χ. είναι μερικές από τις δραστηριότητες που μπορεί να απολαύσει κανείς ειδικά το καλοκαίρι σε σχετικά κοντινή απόσταση από τον οικισμό.

Ο Παρθενώνας της Πελοποννήσου

Το σημαντικότερο όμως αξιοθέατο, σε απόσταση 14 χιλιομέτρων νοτιοδυτικά της Ανδρίτσαινας, είναι ο ναός του Επικούριου Απόλλωνα, ο επονομαζόμενος «Παρθενώνας της Πελοποννήσου», καθώς θεωρείται πως είναι έργο του αρχιτέκτονα του Παρθενώνα, Ικτίνου. «Η απόμακρη θέση του ναού ψηλά στο βουνό, μακριά από πόλεις και χωριά, συνέβαλε κυρίως στο να διατηρηθεί σε αυτή την αξιοθαύμαστη κατάσταση», γράφει, πίσω στα 1837, ο Γκέρεβους: «Όλες οι πέτρες που συνθέτουν το εξάισιο κτίριο σώζονται ακόμα, κι εκεί που κατέρρευσαν σχηματίζουν μεγάλους σωρούς ερειπίων. Οι Αγγλοι άρπαξαν κάποια μεμονωμένα έργα. (...) Όπως αναφέρει ο Παυσανίας, ήδη από την αρχαιότητα ο ναός αυτός φημιζόταν για την ομορφιά της πέτρας η οποία χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή του, όπως και για την αρμονία του». Για την ιστορία, ο ναός που χτίστηκε προς τιμήν του Απόλλωνα καλείται επικούριος γιατί ο θεός συνέδραμε τους Φιγαλείς στον αγώνα τους κατά των Σπαρτιατών. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, η ονομασία οφείλεται στο γεγονός ότι ο Απόλλωνας έσωσε τους κατοίκους της Φιγαλείας από μία επιδημία. Το λαμπρό κτίσμα έμεινε εγκαταλελειμμένο και άγνωστο έως τον 18ο αιώνα, οπότε ταυτίστηκε από τον γάλλο αρχιτέκτονα J. Bocher. Εκτοτε, με άδεια

των Τούρκων, στους οποίους ήταν τότε υποδουλωμένη η Ελλάδα, έγιναν ανασκαφές, για να έρθουν στο φως, μεταξύ άλλων, 23 πλάκες από την εσωτερική ζωφόρο οι οποίες κατέληξαν στο Βρετανικό Μουσείο – αυτά είναι τα έργα που κατά τον Γκέρεβους άρπαξαν οι Αγγλοι. Πιθανολογείται πως γλύπτης της ζωφόρου ήταν ο Παιώνιος, ο οποίος είχε φιλοτεχνήσει το φημισμένο άγαλμα της Νίκης στην Ολυμπία. Αλλα ευρήματα από τις ανασκαφές που έγιναν κατά διαστήματα φυλάσσονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα. Το 1986 ο ναός ανακηρύχθηκε από την UNESCO Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Το 1987 τοποθετήθηκε επάνω του ειδικό στέγαστρο για να τον προστατεύει από τις αντίξοες καιρικές συνθήκες. Βορειοδυτικά, σε υψόμετρο περίπου 1.200, βρίσκονται επίσης ο Ναός της Αρτέμιδος Ορθασίας και ο μικρός ναός της Αφροδίτης. Αρχαία σπαρμένα παντού, σε έναν τόπο απομονωμένο, τραχύ, γεμάτο ιστορία. Τα απομεινάρια του πολιτισμού που άνθησε εκεί εντυπωσιάζουν και συ-

1. Πέτρα, κεραμίδι και πολύ πράσινο: Γοττευτική η εικόνα της Ανδρίτσαινας από ψηλά και όταν πέφτει το βράδυ και ανάβουν τα φώτα.
2, 3. Το πέτρινο γεφύρι και οι καταρράκτες της Νέδας είναι δύο ακόμη από τα πολλά αξιοθέατα της περιοχής.
4. Σημαντικά και σπάνια είναι τα αντικείμενα και οι εκδόσεις που φυλάσσονται στο Λαογραφικό Μουσείο και στη Νικολοπούλειο Δημόσια Ιστορική Βιβλιοθήκη.

γκινούν, μέσα στην ερημιά και στη σιωπή που τα τυλίγει σήμερα. Έτσι συγκινητικοί ακούγονται και οι εμπνευσμένοι από τον Ναό του Επικούριου Απόλλωνα σίχοι που περιλαμβάνονται στο ποίημα «Greece, a Poem in three parts» («Φιλολογικές διαδρομές στην Ελλάδα», εκδ. Πατάκη), γραμμένο (και εικονογραφημένο) από τον Γουίλιαμ Χέιγκαρθ, ο οποίος το 1810 είχε ταξιδέψει στη χώρα μας: «Μακριά απ' των ανθρώπων τα φαντάσματα/ έγκλειστος μέσα στα βουνά, όπου ήχος κανείς δεν φτάνει,/ πέρα απ' το τραχύ παράπονο της φλογέρας του βοσκού/ και το βέλασμα του κοπαδιού όταν το βράδυ γυρίζει στο μαντρί/ υψώνεται ο ναός ρημαγμένος./ Η πίσση έχτισε το χώρο αυτό τον ιερό/ κι η Φαντασία ακόμα ακολουθεί/ την πομπή των σεβάσμιων ιερωμένων/ οι βωμοί του στολισμένοι με στεφάνια κι ο καπνός/ του λιβανιού ανεβαίνει από τα αρχαία δάση (...) Μακρύτερα, ξεθωριάζοντας στα σύννεφα του δειλινού,/ οι γαλαζίοι λόφοι σκύβουν το περίγραμμά τους/ σ' ένα αμφιθέατρο μεγαλειώδες/ και κλείνουν στην αγκαλιά τους τη μοναξιά και τη σιωπή».